

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

המערער

יעקב וקסלר

המשיבה

י. אדרי ובניו מפעל מתכת והנדסה אזרחית בע"מ

בפני הנשיא יגאל פליטמן, השופט אילן איטח, השופטת נטע רות
נציג ציבור (עובדים) מר ראובן רבינוביץ, נציגת ציבור (מעסיקים) גברת יודפת הראל בוכריס

בשם המערער - עו"ד ירון נאור

בשם המשיבה - עו"ד שי פניני

פסק דין

השופטת נטע רות

בתיק זה שבה ומתעוררת שאלת ההתיישנות של תביעת עובד נגד מעסיקו, לתשלום פיצוי בגין אי הפרשה לקרן פנסיה. זאת, במסגרת ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי לעבודה בחיפה (תיק סע"ש 40264-06-13; סגנית הנשיא (כתוארה אז) איטה קציר ונציגי הציבור מר מוחמד שוגרי ומר אהרון נין נון).

רקע כללי וההליך בבית הדין האזורי

1. המערער הועסק אצל המשיבה במשך 7 שנים ו-45 ימים בתפקיד רתך עד ליום 8.5.06. מועד שבו נפגע ממלגזה שהפילה על רגלו קונסטרוקציית ברזל. פגיעה זו גרמה לפגיעת המערער והביאה, למרבה הצער, לכריתת רגלו הימנית.
2. האירוע הוכר על ידי המוסד לביטוח לאומי כתאונת עבודה, כאשר למערער נקבעו ביום 21.8.08, 83% נכות רפואית לצמיתות, החל מיום 1.12.07.
3. המערער הגיש תביעה נגד חברת הביטוח שביטחה את המלגזה, בהתאם לחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 (ת"א (חי') 4228/08 להלן - **התביעה הנזיקית**). במסגרת תביעתו זו עתר המערער, בין היתר, לתשלום פיצוי בגין הפסד השתכרות ממועד הפגיעה ועד למועד הגיעו לגיל פרישה (67). בפסק הדין שניתן באותו הליך, ביום 4.3.14 (צורף לסיכומי המשיבה בערעור) נפסק לזכות

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

המערער סכום של 664,845 כפיצוי בגין הפסד השתכרות עד לגיל הפרישה, בהתבסס על גובה השכר המשוער (כולל הערכת שיעור העלייה בשכר) ועל בסיס ההנחה של 100% נכות. בנוסף, נפסק לזכות המערער פיצוי בגין אובדן זכויות פנסיה ותנאים סוציאליים בסך של 65,000 ₪. מסכום הפיצוי הכולל שנפסק לזכות המערער (בגין רכיבים נוספים מעבר להפסדי השתכרות ואובדן זכויות הפנסיה) נוכו, בין היתר, תקבולי המוסד לביטוח לאומי בשל נכות מעבודה בשיעור של 676,958.

4. ביום 19.6.13, הגיש המערער תביעה נגד המשיבה בבית הדין האזורי בחיפה לתשלום פיצוי בשל הפרת החובה שהוטלה עליה לשיטתו כמעסיקה לבטחו בקרן הפנסיה מבטחים החדשה (להלן - **הקרן או קרן הפנסיה**), בהתאם להוראות צו ההרחבה בענף המתכת והאלקטרוניקה. המערער עתר לתשלום פיצוי בגין הפסד קצבת הנכות שהייתה אמורה להשתלם לו על ידי הקרן, לו הייתה המשיבה מקיימת את חובתה הנטענת כאמור (בסך של 363,930 ₪); לתשלום פיצוי בגין הפסד קצבת הזקנה העתידית (בסך של 41,076 ₪), שאותה אמור היה להתחיל לקבל, אלמלא ההפרה, החל מיום 17.5.15 עם הגיעו לגיל פרישה כהגדרתו בתקנון הקרן וכן, להפסד קיצבת השאירים העתידית לה היתה זכאית רעייתו לאחר מותו, אלמלא ההפרה כאמור.

משמע - המערער לא תבע מן המשיבה פיצוי בגובה דמי הגמולים שהיה עליה להפריש לשיטתו לקרן אלא פיצוי בגין נזק שעניינו אובדן קצבה מקרן הפנסיה בשל ההפרה המיוחסת למשיבה.

5. ביום 17.10.13 הגישה המשיבה לבית הדין האזורי "**בקשה לסילוק ולדחייה על הסף**" של תביעת המערער מחמת התיישנות (להלן - **הבקשה**). לטענת המשיבה, על פי סעיף 6 לחוק ההתיישנות יש למנות את תקופת ההתיישנות החל מן המועד שבו נולדה עילת התביעה קרי, החל מן המועד שבו הופרה חובתה הנטענת להעביר לקרן דמי גמולים ואשר בו גם אירע לשיטתה הנזק בשל אותה הפרה.

המשיבה הוסיפה וטענה בהקשר זה כי מאחר ומדובר בהפרשות אשר אמורות היו להשתלם לקרן במהלך כל תקופת העבודה של המערער, מדי חודש בחודשו ומאחר וזכאות המערער לקצבת נכות מן הקרן, ככל שהיה מבוטח בה, הייתה מותנית

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 13-12-36058

במעמדו כ-"עמית פעיל" וכל עוד מופרשים בגינו דמי גמולים לקרן - הרי שיש למנות את מרוץ ההתיישנות החל מן המועד שבו הופרה חובת ההפרשה. לפי גישה זו, מאחר וחלפו למעלה משבע שנים מן המועד האחרון שבו חלה חובה זו על המשיבה הרי שהתביעה התיישנה.

בנוסף טענה המשיבה כי המערער לא הגיש את תביעתו לבית הדין אלא לאחר תום תקופת ההתיישנות במודע ובמכוון, מאחר והוא בחר לפעול במישור של חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, שזיכה אותו בקבלת סכומים גבוהים משמעותית מן הסכומים שבהם יכול היה לזכות לו היה בוחר בערוץ של קבלת פיצוי מקרן הפנסיה; כי המערער היה מודע היטב לכך שלא מבוצעות בגינו הפרשות לקרן, בשים לב לכך שהוא קיבל לידיו, מידי חודש בחודשו, תלושי שכר שמתוכם יכול היה ללמוד על כך בנקל וכי למצער, יש ליחס לו ידיעה על אי ביצוע ההפרשה החל משנת 2008. שנה שבה הוגשה התביעה הנזיקית שבמסגרתה נתבע, בין היתר, פיצוי בגין אובדן שכר והפסד זכויות פנסיוניות, בהתבסס על תלושי השכר של המערער.

6. במסגרת תגובתו לבקשה טען המערער, בין היתר, כי המועד שבו קמה עילת התביעה לעניין מרוץ ההתיישנות, הוא מועד קרות האירוע המזכה בתשלום הגימלה לפי תקנון הקרן ולא המועד האחרון שבו היה על המשיבה להעביר את ההפרשות לקרן כפי טענתה. כן טען המערער כי רק במהלך דיון ההוכחות שהתקיים בתביעה הנזיקית, ביום 19.12.12, הוא למד לראשונה כי לא הופרשו בגינו הפרשות לקרן הפנסיה וכי "בנקודת זמן זו התגבשה העילה לתביעתו...לזכויות פנסיוניות."

פסק דינו של בית הדין האזורי

7. בית הדין האזורי קיבל את בקשת המשיבה לדחייה על הסף מחמת התיישנות. זאת תוך שהוא מאמץ את טענות המשיבה. משמע - על פי קביעתו, משחובת ההפרשה הנטענת של המשיבה הסתיימה עובר לסיום יחסי העבודה בחודש אפריל 2006 ומאחר שחלפו למעלה משבע שנים ממועד זה ועד להגשת התביעה לתשלום פיצוי בגין אובדן זכויות הפנסיה של המערער, לרבות הזכות לפנסיית נכות - הרי שחלה עליה התיישנות. בנוסף, קבע בית הדין האזורי כי יש לדחות את תביעת המערער

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

לפיצוי בגין אובדן פנסיית נכות גם לאור תקופת ההתיישנות המיוחדת של 5 שנים ממועד הפגיעה, כפי שהיא נקבעה בסעיף 78 לתקנון הקרן. זאת מאחר ואף לו היה המערער מבוטח בקרן במהלך התקופה הרלוונטית הרי שתביעתו לקבלת פנסיית נכות הייתה נדחית על ידה מטעם זה.

8. אשר לטענה בדבר אי הידיעה של המערער אודות ההפרה עד ליום 19.12.12 קבע בית הדין האזורי כי המערער קיבל מדי חודש בחודשו תלושי שכר ולכן היה באפשרותו לעמוד על אי ביצוע הפרשות לקרן בזמן אמת; כי המערער היה מיוצג על ידי עו"ד לפחות משנת 2008 (מועד הגשתה של התביעה הנזיקית) וכי "אין ספק שנושא שכרו ותלושי השכר שלו נדונו במסגרת חישוב הפיצויים שהוא תבע, שהתבסס על גובה שכרו במועד פציעתו. משכך בא כוחו אמור היה לראות בתוך תלושי השכר שלא הופרשו עבורו כספים לקרן הפנסיה."

הליך הערעור

טענות המערער

9. המערער השיג על קביעתו של בית הדין האזורי בכל הנוגע למועד שבו התגבשה עילת התביעה לעניין מרוץ ההתיישנות, תוך שהוא חוזר על הטעמים שהופיעו בתגובה לבקשה, כפי שהוגשה לבית הדין האזורי. לשיטתו, מועד היווצרות העילה או מועד התגבשות הנזק חל במועד קרות האירוע המזכה, כפי הגדרתו בתקנון הקרן. על רקע זאת, טען המערער כי מועד התגבשות העילה לתשלום קצבת זקנה חל רק עם הגיעו לגיל פרישה, בשנת 2015 ואילו מועד התגבשות העילה לתשלום קצבת נכות חל, על פי תקנון הקרן, רק לאחר מיצוי הזכאות לתשלום דמי פגיעה מן המוסד לביטוח לאומי דהיינו - ביום 8.7.13. זאת, באופן הממקם את התביעה לקבלת פיצוי בשל אובדן פנסיית נכות בתוך התקופה שאין חלה לגביה התיישנות.

טענות המשיבה

10. המשיבה תמכה בפסק דינו של בית הדין האזורי ובנימוקיו. בנוסף הדגישה כי מדובר בניסיון של המערער לקבל "כפל פיצוי" בגין התאונה המצערת וזאת בהתחשב בתוצאותיה של התביעה הנזיקית ובסכומים שנפסקו לזכותו בתביעה זו, שכללו גם פיצוי בגין אובדן השתכרות עד לגיל הפרישה וכן פיצוי בגין אובדן זכויות

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

פנסיוניות; כן נטען כי טענת המערער בדבר אי ידיעה עומדת בסתירה לעובדה כי הוא תבע במסגרת התביעה הנזיקית גם הפסד של זכויות פנסיוניות.

הכרעה

11. נקדים ונציין כי לאחר שבחנו את טענות הצדדים, הגענו למסקנה כי דין הערעור להידחות. זאת, על פי ההלכה המקובלת בבית דין זה, אשר לפיה, מועד קום העילה לעניין דיני ההתיישנות ולצורך תביעה לתשלום פיצוי מן המעסיק בגין אי הפרשה לקרן הפנסיה נקבע בהתאם למועדים שבהם היה על המעסיק לבצע את ההפרשות ולא - על פי מועד קרות האירוע המזכה לפי תקנון הקרן. מועד שממנו ואילך היה זכאי העובד (או שאיריו במקרה של פטירה) לתשלום גימלה מקרן הפנסיה לפי תקנונה, אלמלא הפר המעסיק את חובת ההפרשה הנטענת. בנוסף, יש לדחות את טענת אי הידיעה שבפי המערער כטעם המצדיק את הארכת מרוץ ההתיישנות בעניינו.

המסגרת הנורמטיבית

12. המסגרת הנורמטיבית המתווה את עקרונות ההתיישנות מעוגנת בחוק ההתיישנות התשי"ח-1958 (להלן - החוק או חוק ההתיישנות) כאשר ההוראות הרלוונטיות לעניינו הן אלה:

סעיף 2 לחוק קובע את עיקרון ההתיישנות הדיונית לאמור:

"תביעה לקיום זכות כלשהי נתונה להתיישנות, ואם הוגשה תובענה על תביעה שהתיישנה וטען הנתבע טענת התיישנות, לא יזקק בית המשפט לתובענה, אך אין בהתיישנות בלבד כדי לבטל את הזכות גופה".

סעיף 5 לחוק, התוחם את תקופת ההתיישנות קובע כך:

"התקופה שבה מתיישנת תביעה שלא הוגשה עליה תובענה (להלן - תקופת ההתיישנות) היא -
(1) בשאינו מקרקעין - שבע שנים;
(2) במקרקעין - חמש-עשרה שנה; ואם נרשמו בספרי האחוזה לאחר סידור זכות קנין לפי פקודת הקרקעות (סידור זכות הקנין) - עשרים וחמש שנה."

סעיף 6 לחוק, העוסק במועד תחילת מרוץ ההתיישנות קובע כי:

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

"תקופת ההתיישנות מתחילה ביום שבו נולדה עילת התובענה".

סעיף 8 לחוק שכותרתו "התיישנות שלא מדעת" קובע כי:

"נעלמו מן התובע העובדות המהוות את עילת התובענה, מסיבות שלא היו תלויות בו ושאינן בזהירות סבירה לא יכול היה למנוע אותן, תתחיל תקופת ההתיישנות ביום שבו נודעו לתובע עובדות אלה."
(ההדגשות הוספו נ.ר.)

13. הפסיקה ומלומדי המשפט עמדו על מספר טעמים המצויים בבסיס הקציבה של תקופת ההתיישנות כדלקמן:

טעמים ראייתיים - הקשורים בקושי של הנתבע לשמור את ראיותיו לאורך זמן. שכן "מטבע הדברים, במהלך השנים מסמכים וראיות אובדים, עדים הולכים לעולמם או מאבדים את זכרונם, מה שעלול לפגוע בהגנתו של הנתבע ולהקשות על בירור האמת העובדתית." (ר' ע"א 2919/07 מדינת ישראל - הוועדה לאנרגיה אטומית נ' עדנה גיא-ליפל (19.9.10) להלן – הוועדה לאנרגיה אטומית).

טעמים הקשורים באינטרס ההסתמכות של הנתבע ולשאיפה להגן על הצורך שלו בוודאות בנוגע לזכויותיו וחובותיו בכל עת נתונה, כך שיתאפשר לו לכלכל את ענייניו בלא שיידרש להקצות ממשאביו עתודות כספיות למקרה שהוא ייתבע בגין עילות שמקורן בעבר הרחוק. ההנחה המשלימה לכך הקשורה לתובע הינה - כי תובע אשר "ישן על זכויותיו" תקופה ארוכה, זנח או ויתר או מחל על תביעתו, באופן המבסס את הציפיה של הנתבע כי הוא לא ייתבע על ידו.

טעמים הקשורים באינטרס הציבורי הנוגע לתפקידה של המערכת המשפטית, שמשאביה מוגבלים, הנדרשת למקד משאבים אלה בעניינים שבהווה ולא באלה "שאבד עליהם הכלח". זאת, בין משום האפשרות שהדיון בעניינים הנוגעים לעבר לא ישליך עוד על אופן היישום של נורמות חברתיות או משפטיות רלוונטיות במועד שבו מתבררת התביעה ובין משום האפשרות שדיון זה יהיה מנותק מן הנורמות הנהוגות או המקובלות אצל בעלי הדין הספציפיים במועד שבו התביעה מתבררת. זאת מעבר לעובדה שהתדיינות אלה, הצופות פני עבר רחוק, דורשות, מעצם טיבן,

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

הקדשת זמן ומאמץ שיפוטי ניכר, על חשבון הזמן שניתן להקדיש לעיסוק בעניינים אקטואליים של מתדיינים אחרים.

מעבר לכך, לקציבתה של תקופת ההתיישנות ישנה גם משמעות כלכלית, המשליכה על הציבור בכללותו. שכן, בהארכת תקופת ההתיישנות יש כדי להגדיל את העלויות שבהן יידרשו לשאת המדינה, היצרנים, ספקי השירותים והמבטחים. עלויות אשר בסופו של יום עשויות "להתגלגל" לפתחו של הציבור (ר' לשיקולים השונים לקציבת תקופת ההתיישנות הוועדה לאנרגיה אטומית; ד"נ 20/83 טייכנר נ' אייר פרנס, (6.1.87); ע"א 9413/03 אלנקווה נ' הועדה המקומית לתכנון ובניה ירושלים (22.6.08) (להלן - עניין אלנקווה); ע"א 165/83 בוכריס נ' דיור לעולה בע"מ (23.12.84) (להלן - עניין בוכריס); יהושע וייסמן "ההתיישנות והמדינה" משפטים י"ד 3 (תשמ"ד); ישראל גלעד "ההתיישנות בנוזיקין - הצעה לשינוי החוק", משפטים י"ט 81, 84 (תשמ"ט)).

14. ברוח זו נקבע גם כי דיני ההתיישנות נועדו להשיג איזון אינטרסים בין בעלי הדין והאינטרס הציבורי; כאשר בהתאם לאיזון זה, יש להניח לבעל דין המבקש לתבוע את זכויותיו בערכאה שיפוטית שהות מספקת להיערך לכך, בשים לב לקשיים, לעלויות ולאימוץ.

מנגד, יש לקצוב מראש תקופת זמן סבירה לצורך הגשת התביעה אשר מעבר לה תוסר אימת התביעה המשפטית מהנתבע והוא לא יחויב עוד בשמירת ראיות וכן, יוסר ממנו הסיכון כי הראיות שהיו זמינות בידיו בעבר, שוב לא תהיינה בהישג ידו. זאת, באופן שיכביד על יכולתו להתגונן בפני התביעה (ר' ע"ע 300431/97 פרופסור רות נויברגר - גלעד גמלאות לעובדים דתיים בע"מ (17.7.02)).

המשמעות המשתנה של המונח "עילת התובענה" שבסעיף 6 לחוק

15. עיון בפסיקה מלמד כי המיקום של נקודת האיזון, המביא בחשבון את מכלול השיקולים והטעמים, כמפורט לעיל, משליך על האופן המשתנה שבו יפורשו ההגדרות וההסדרים השונים שבחוק, לרבות האופן שבו יפורש המונח "עילת התובענה" שבסעיף 6 לחוק בהקשרים השונים.

על מצב דברים זה עמד בית המשפט העליון בעניין הוועדה לאנרגיה אטומית וכך כתב:

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

"המונח "עילת תביעה" מופיע בהקשרים שונים, אין לו משמעות אחידה ותוכנו משתנה על פי ההקשר והתכלית של ההסדר המשפטי בו מופיע המונח... הגדרתה של עילת התביעה, כמו גם מועד גיבושה, נגזרים ממטרות דיני ההתיישנות ומהאיזון ביניהן... מועד התגבשותה של עילת תביעה לצורך התיישנות אינו נושא משמעות טכנית, אלא הוא ניזון ממגמות העומדות ביסוד מוסד ההתיישנות תוך ניסיון לאזן ביניהן." (ר' גם רע"א 6658/00 אבו רוקן נ' בנק לאומי לישראל בע"מ, פ"ד נה(4) 66, (2001) וכן עניין אלנקווה).

כך למשל נפסק, לעניין האפשרויות השונות לפרש את המונח "עילת התובענה" (cause of action), הנזכר בסעיף 6 לחוק, בקשר למחלוקת בתחום דיני החוזים, כי ניתן למתוח את דפנותיו של המונח "עילת התובענה" באופן שבו הוא יכול לא רק את העובדות הנוגעות למעשה ההפרה אלא גם את הסעד לפיצוי על נזקי ההפרה. נזקים שמועד התגבשותם חל לעיתים זמן ניכר לאחר התרחשות ההפרה, ובלשונו של בית המשפט העליון לאמור:

"ומתי נולדת עילת תביעה חוזית? ...

משמופר חוזה, והצד המקיים איננו מבקש לעצמו סעד בגין ההפרה גרידא, אלא בגין נזק שהתרחש בעקבותיה לאחר זמן, יכול שתיווצר עילת תביעה עם היווצר הנזק.... לפי סעיף 10 ההפרה והנזק שלובים זה בזה ויוצרים יחד את עילת התביעה המקנה את הזכות לפיצויים"

(ר' ע"א 3599/94 יופיטר נ' בנק לאומי לישראל בע"מ פ"ד נ(5) 423 (1997). לביקורת על עמדה זו ר' אלון ריחני "התיישנות העילה החוזית ממועד ההפרה או ממועד גרימת הנזק" המשפט ח' (תשס"ג) 461).

מנגד נפסק בעניין בוכריס בהקשר הנזיקי - כי אין להמתין להתגבשות מלוא הנזק לעניין גיבושה של "עילת התובענה" ובלשונו של בית המשפט העליון לאמור:

"התגלות הנזק תחל את ההתיישנות, אם הניזוק, כאדם סביר, היה בנסיבות העניין כולו מגיש תביעה בגינו. אם, לעומת זאת, הנזק בהתגלותו הוא נזק של 'מה בכך', אשר 'אדם בר-דעת ומזג כרגיל לא היה בא בנסיבות הנתונות בתלונה על כך' (סעיף 4 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש]), כי אז אין לראות בהתגלות זו כמועד תחילת ההתיישנות, ויש לדחות אותו מועד עד להתגלותו של אותו נזק, שאדם סביר היה תובע בנסיבות העניין כולו בגינו. תפיסה זו של מהות 'הנזק', אשר התגלותו מתחילה את מרוץ ההתיישנות,

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

מתבקשת היא מהמדיניות החקיקתית, העומדת ביסוד דיני ההתיישנות

16. לא למותר לציין כי המיקום של נקודת האיזון, המשליך על הפרשנות המשתנה של המונחים שבחוק ההתיישנות, לרבות הפרשנות של המונח "עילת התובענה" מושפע גם מן השינויים הנורמטיביים המתחוללים באקלים המשפטי על פני ציר הזמן ובכלל כך מן ההכרה המתרחבת במעמדה החוקתי של זכות הגישה לערכאות. בין משום שהיא נגזרת מן הזכות לכבוד שבחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, על פי אחת הגישות, ובין משום שהיא מהווה תנאי שאין בלתו להגשמת ערכי הדמוקרטיה, על פי גישה אחרת (ר' יורם רבין "זכות הגישה לערכאות מזכות רגילה לזכות חוקתית" המשפט ה' תשס"א 217).

הכרה זו במעמדה החוקתי של זכות הגישה לערכאות והשפעתה על הערכת משקלם היחסי של הטעמים המקופלים במוסד ההתיישנות העמיקה וחיידדה את השיח החוקתי הנוגע ליישום של עקרונות ההתיישנות. בכלל כך גם את השיח הנוגע לשימוש במונחים של מידתיות, ככל שהם משמשים לצורך קביעתה של נקודת האיזון הראויה בין מכלול הטעמים הרלוונטיים לפרשנות המונח "עילת התובענה" שבסעיף 6 לחוק.

על רקע האמור נכתב כי "הגישה הרווחת [לאור ההכרה במעמדה החוקתי של זכות הגישה לערכאות] היא לפרש את הסדרי ההתיישנות על דרך הצמצום" אולם "יש החולקים על כך וסבורים כי הפרשנות צריכה להיות תכליתית, ויש הנוקטים גישת ביניים לפיה יש לפרש את הסדר ההתיישנות בצמצום בנסיבות בהן לא חלים הרציונלים שבבסיס מוסד ההתיישנות." (ר' הוועדה לאנרגיה אטומית; עניין אלנקווה וכן, רע"א 9041/03 עבדו בטחיש נ' מדינת ישראל-משרד הביטחון (16.8.2005)).

17. על רקע התפתחות זו התגבשו בפסיקה אבחנות המשליכות על אופן הפרשנות של המונח "עילת התובענה" בהקשרים שונים (לשם החלה של עקרונות ההתיישנות). לצורך אבחנות אלה הובאו בחשבון, נתונים הנוגעים לאופי ולסוגי התובענות שבהן מדובר, לרבות פער הזמנים האופייני להן שבין מועד ההפרה הנטען לבין מועד

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

התגבשות הנזק או המידה שבה פער זמנים זה אמור להשליך על היכולת לברר את העובדות. כמו כן, הובאו בחשבון נתונים הקשורים לאפיוניהם של בעלי הדין ולמידה שבה הם חולשים או נדרשים לחלוש על מידע לאורך זמן, לאור חובות שבדין או למידת החשיבות הציבורית שבהפעלת ביקורת שיפוטית על תפקודם. זאת, גם אם מדובר בהפרה שמקורה בעבר הרחוק. כך למשל, ערכה הפסיקה אבחנה (בהקשר של דיני ההתיישנות), בנוגע להגדרה של "עילת התובענה" ובהתייחס לתובענות לתשלום זכויות פנסיוניות – בין נתבע שהוא "מעסיק" לבין נתבע שהוא "קרן פנסיה" או בין נתבע שהוא מעסיק המשלם פנסיה תקציבית לבין מעסיק שאינו משלם פנסיה כזו (ר' ע"ע (ארצי) 1616/04 **פיליפ טיברמן נ' מקורות חברת מים בע"מ** (8.1.06) להלן - **עניין טיברמן**). לאבחנה זו נוסף ונדרש גם בהמשך, עת שנתייחס באופן ממוקד לאבחנות הנוגעות לתביעות לתשלום פיצוי מן המעסיק בשל הפרת החובה לבטח את העובד בקרן פנסיה.

בהקשר אחר (בבג"ץ 6824/07 **ד"ר עאדל מנאע נ' רשות המסים**, פ"ד סד(2) 479 (20.12.10)) נערכה אבחנה נוספת לצורך החלה של עקרונות ההתיישנות, בין נתבע שהינו גוף פרטי לבין נתבע שהוא רשות מנהלית. זאת, בשל החשיבות שבהפעלת ביקורת שיפוטית על רשות מנהלית:

באותו עניין נפסק כי מאחר ואחד מתפקידיה של הרשות השופטת היא לבקר את מעשי השלטון ולהבטיח בכך את שלטון החוק, הרי שמעמדה של זכות הגישה לערכאות יקבל משנה תוקף שעה שמדובר בביקורת שיפוטית על החלטה של רשות מנהלית וכי לעובדה זו עשויות להיות השלכות על הפרשנות הצרה והמצמצמת של דיני ההתיישנות.

השונות בהגדרתה של "עילת התובענה" בהקשר של תביעות בתחום הפנסיוני

18. כפי שצוין לעיל, גמישות זו בהגדרת המונחים שבחוק ההתיישנות, על רקע השיח שפורט לעיל, מצאה ביטוי גם בפסיקה הנוגעת להחלת כללי ההתיישנות על תביעות בתחום הפנסיוני. זאת, נוכח המאפיינים הייחודיים של בעלי הדין בתביעות אלה (ככל שהם רלוונטיים לטעמי ההתיישנות) או נוכח המאפיינים של סוג תביעות זה המתבטאים, לעיתים קרובות, בפער משמעותי בין מועד ההפרה לבין מועד התגבשות הנזק:

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

כך למשל, נפסק על ידי בית דין זה בע"ע (ארצי) 600026/97 מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ נ' מרק פיורסט (22.10.03) כי עילת תביעה הנוגעת לעצם הזכאות לפנסיה, שיעור הפנסיה והיקף החברות בקרן הם עניינים המתגבשים בעת פרישת החבר לפנסיה ולגביהם מתחיל מרוץ ההתיישנות מאותו מועד. זאת שעה שמנגד, עילת תביעה שעניינה הפרת החובה של הקרן לפעול על פי תקנונה מתחדשת מידי חודש בחודשו.

פסיקה זו אושרה גם על ידי בית המשפט העליון בבג"צ 3514/07 מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ נ' מרק פיורסט (13.5.12) לאמור:

"אשר לתקופת ההתיישנות והמחלוקת שנתגלעה באשר לסעיף 6 לחוק ההתיישנות בתביעה שעניינה גימלת פנסיה, אכן נכון וראוי יהיה לאמץ את פסק דינו של בית הדין הארצי לעבודה שהיום שבו נולדה עילת התובענה הוא מועד הפרישה לפנסיה באשר לנתונים האישיים כגון גיל, תקופת השירות, דרוג ודרגה. אולם הוראות וזכויות שאינן קשורות לנתוניו האישיים של העובד, המעניקות לזכאי הפנסיה זכות תביעה מתחדשת, אלה אינן מתיישנות כלל. מכאן שניתן בכל עת לתבוע סכום גימלה שלא שולם בחודש מסוים עד לחלוף שבע שנים מהמועד בו אמור היה להשתלם."

19. הרציונל העומד בבסיס אבחנה זו קשור כאמור לטעמים העומדים ביסודם של עקרונות התיישנות ולשאיפה לאזן ביניהם באופן מידתי המתחשב בנסיבות ולא על בסיס כוללני. דהיינו - בהתחשב בשיקולים הקשורים בנתוניו המיוחדים של בעל הדין "האופייני" לסוג תביעות מסוים לרבות, מידת הנגישות של הנתבע "האופייני" בסוג תביעות זה לנתונים רלוונטיים לתביעה המתייחסים לעבר הרחוק או למידת הנגישות של התובע "האופייני" לסוג תביעות זה לידע רלוונטי בזמן אמת באופן שאינו מצדיק השתהות: על רקע זאת יש להבין את פסיקתו של בית דין זה בעניין פיורסט שלפיה, "עילת התובענה" של עמית נגד קרן הפנסיה המושתתת על נתונים אישיים - כאלה האמורים להימצא בחזקת העמית במועד פרישתו - קמה (לעניין מרוץ ההתיישנות) במועד הפרישה. מנגד - מאחר וההנחה שידע הקשור לחישוב הנכון של הזכויות הפנסיוניות על פי תקנון הקרן מצוי בידי הקרן וכי זו אמורה לאצור אותו לאורך זמן - הרי שעילת התביעה המושתתת על נתונים אלה מתחדשת מידי חודש בחודשו.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

20. כפי שנראה להלן גמישות פרשנית זו, הנגזרת מן השאיפה לאזן באופן ראוי בין השיקולים שביסוד החוק, מצאה ביטוייה גם בהקשר של תביעות המופנות כלפי המעסיק לתשלום פיצוי בשל אובדן זכויות פנסיוניות עקב הפרת החובה המיוחסת לו לבטח את העובד בהסדר פנסיוני.

דיני ההתיישנות והתביעה לתשלום פיצוי מן המעסיק בגין אי הפרשה לקרן פנסיה

21. בית דין זה נדרש לסוגיית ההתיישנות הנוגעת לתביעה לתשלום פיצוי מן מהעסיק בגין הפרת החובה לביצוע הפרשות לקרן הפנסיה עוד לפני שנים ארוכות במסגרת דב"ע ל"ט 3-46, **דוד פלדון נ' אריגי דן בע"מ** (2.12.79) (להלן - **עניין אריגי דן**). באותו עניין, נדון מקרה של עובד אשר המעסיק הפר את החובה לבטחו בקרן פנסיה במהלך כל תקופת עבודתו, במשך למעלה מ-10 שנים ושעה שהמעסיק טען להתיישנות התביעה, על אף שזו הוגשה זמן קצר יחסית לאחר תום יחסי העבודה. בית הדין קיבל את טענת המעסיק שם בקובעו כי מדובר "בעילה מתחדשת", השבה ומתגבשת במועדים שבהם היה על המעסיק לבצע את ההפרשות לקרן הפנסיה, מדי חודש בחודשו. משכך נפסק כי לצורך תחימת תקופת ההתיישנות יש למנות 7 שנים לאחר ממועד הגשת התביעה ועד למועד קום העילה המתחדשת הראשונה הבאה במתחם זה ובלשון פסק הדין לאמור:

"תביעה מעין זו, שעילתה חוזית (הפרת חוזה) יכול היה המערער להגיש 'מדי חודש בחודשו', כל אימת שהמשיבה הפרה את חובתה, היינו 12 פעם בשנה. דא עקא שתביעות כנ"ל מתיישנות בזו אחר זו מקץ 7 שנים. כאשר קם המערער, מקץ 10 שנים, ותבע פיצויים על נזק שנגרם כתוצאה מהצטברות עילות שמשפרן כמספר מחדלי המעביד, במשך 10 שנים, התברר כי מצבור העילות – בניכוי אלה שהתיישנו - אינו מכסה אלא 7 שנים בערך. פרק זמן זה אינו עולה כדי תקופת אכשרה המקנה זכות לפנסיה (בגיל 65). משמע שהמערער לא זכה לרכוש, וממילא לא הפסיד, את אותה זכות (זכות פנסיה) שבגין אובדנה תבע סכום מהוון. נותר פער פעור שלא ניתן היה לגשר עליו בין זכות המתגבשת נדבך על גבי נדבך, מדי חודש בחודשו, בתום 10 שנות אכשרה לבין מצבור של עילות שלעולם לא השתרע על יותר מ-7 שנים."

22. בית דין זה חזר על הלכה זו גם בדב"ע (ארצי) נ"ב/3-217 **הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ ואח' נ' הסנה חברה ישראלית לביטוח פ"ד כ"ז (1) 3 (9.5.94)** וכן **בעניין טיברמן**. שם עמד בית הדין על כך שמן הראוי להמשיך ולדבוק בה גם בעת הזו, בהיותו מודע כמובן לשיח העדכני הנוגע ליישום של עקרונות ההתיישנות.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

בעניין טיברמן דובר בעובד אשר החל את עבודתו אצל המעסיק בשנת 1980, פרש לגמלאות ביום 30.6.03 והגיש את תביעתו לבית הדין האזורי ביום 4.3.04, בגין נזק שנגרם לו מחמת העובדה שהמעסיק לא העביר בגינו תשלומים לקרן הפנסיה בין השנים 1971-1980. תקופה שלגביה נקבע בדיעבד כי שררו בין הצדדים יחסי עובד ומעסיק.

באותו עניין, עמד בית דין זה - לצורך ההגדרה של מועד קום העילה - על אבחנה נוספת שאותה הזכרנו לעיל, בהתייחס לסוג תביעות זה. זו שבין נתבע שהינו המעסיק לבין נתבע שהינו קרן פנסיה או מעסיק המשלם פנסיה תקציבית לאמור:

"ההלכה הפסוקה בתביעות להפרשי פנסיה מבחינה בין תביעה כנגד המעסיק לבין תביעה כנגד קרן הפנסיה. באשר לתובענה כנגד קרן הפנסיה [שאיננה קשורה כאמור בנתונים אישיים של העמית] נפסק, כי העילה אכן מתחדשת מדי חודש בחודשו מאז שהעובד פרש לגמלאות. אולם כאשר התביעה מופנית כנגד המעסיק בגין אי הפרשות לפנסיה לתקופת עבודתו כי אז יש לבחון את המועד בו היה על המעסיק לבצע את הפרשות ובהתאם לכך להחיל את כללי חוק ההתיישנות התשי"ח-1958... פעמים הגמלאי תובע את מעסיקו להפרשי פנסיה וזאת כאשר המעסיק הוא גם זה שמשלם את הפנסיה החודשית כפנסיה תקציבית, ואז כללי ההתיישנות ייבחנו כלפיו כאילו הוגשה התביעה כנגד קרן הפנסיה... הלכה היא כי תביעה לפיצוי בגין הפרשות לפנסיה שלא הופרשו מתיישנת 7 שנים לאחר המועד האחרון בו לטענת העובד היה על המעביד להפריש לו לקרן הפנסיה. דב"ע ל"ט/3-46 פלדון דוד נ' אריגי דן בע"מ..."

כפי שהוסבר לעיל, אבחנה זו מתקיימת כל עוד התביעה נגד קרן הפנסיה איננה מושתתת על נתונים אישיים של העובד ומשניתן להצדיקה בגורמים המאפיינים את בעלי הדין בסוג תביעות זה, שהינם בעלי רלוונטיות לנושא ההתיישנות. משמע – בשונות הנוגעת להיקף החובה לשמר נתונים לאורך זמן ומשחובה זו חלה ביתר שאת על קרן הפנסיה. זאת כחלק מחובתה הכוללת, להיערך למיצוי מלא של זכויות כלל העמיתים, לרבות אלה העשויות להתגבש בעתיד הרחוק, בהסתמך על תחשיביה האקטוארים ועל הביטוי שניתן להם בתקנון הקרן.

23. יוער - כי בעניין טיברמן עמד בית דין זה אף על העובדה שההלכה שנקבעה בעניין אריגי דן עמדה כבר לבחינה מחודשת בדב"ע נ"ב/217-3 אגודה ארצית של מנהלים ומורשי חתימה נ' הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ (ר' פסקה 47 של פסק

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

הדין). זאת, תוך שהוא מציין כי בחינה נוספת זו הובילה בסופו של יום למסקנה כי אין מקום לסטות מן ההלכה הקיימת שהינה "נכונה ויש להפעילה על הנדון בעניינו מקל וחומר...".

24. אכן נכון כי בפסק הדין **בעניין טיברמן** הובעה גם דעת מיעוט, ברוח טענות המערער כאן שלפיה, "עילת התובענה" מתגבשת רק במועד קום הזכאות לגימלה על פי תקנון קרן הפנסיה. דעה זו התייחסה הן ל"היבט המושגי" של הגדרת העילה (בהתחשב במועד התגבשות הנזק) והן ל"היבט המהותי" הערכי, הנוגע לנזק העלול להיגרם לעובד על פי ההלכה שנקבעה **בעניין אריגי דן**. היבטים אשר נראה כאמור כי אין ניתן להפריד ביניהם ולדון בהם במנותק.

אשר ל"היבט המושגי" - על פי אותה דעה, "עילת התובענה", הטומנת בחובה גם את רכיב הנזק הנגרם בשל ההפרה, מתגבשת רק במועד התרחשותו של האירוע המזכה על פי תקנון הקרן: בין שמדובר בגיל הפרישה המוגדר בתקנון לעניין תשלום פנסיית זיקנה, בין שמדובר במועד קרות הנכות, לעניין תשלומה של פנסיית נכות ובין שמדובר במקרה מוות, לעניין הזכאות של השאירים לתשלום פנסיית שאירים.

אשר ל"היבט המהותי" והערכי נכתב, במסגרת אותה דעה, כי עובד או שאירו של עובד לשעבר, אשר יתבע פיצוי על אובדן גימלה במועד קודם לזה שבו התרחש האירוע המזכה יידחה על הסף בנימוק של תביעה מוקדמת או תיאורטית. לעומת זאת, לפי כללי ההתיישנות שנקבעו **בעניין אריגי דן** עובד שהפך נכה לאחר חלוף למעלה משבע שנים ממועד סיום יחסי העבודה, או עובד שהגיע לגיל זיקנה לאחר חלוף שבע השנים כאמור או שאירו של העובד שנפטר לאחר חלוף למעלה משבע שנים ממועד סיום יחסי העבודה - יעמדו בפני "שוקת שבורה", בבואם לתבוע פיצוי בשל הנזק שנגרם להם כתוצאה מהפרתה של חובת ההפרשה על ידי המעסיק. זאת מאחר ותביעתם צפויה להידחות מטעמים של התיישנות.

25. נראה כי יכול ואפשר ליתן מענה ולו חלקי לקשיים אלה, שצפו ועלו **בעניין טיברמן**: אשר לקושי הנוגע ל"היבט המושגי" של הגדרת העילה ולהגדרה של מועד התגבשות הנזק יאמר - כי מועד קרות האירוע המזכה, כהגדרתו בתקנון הקרן אף הוא מועד שרירותי, במונחים של התגבשות הנזק או עיקר הנזק פרי ההפרה. זאת בשים לב

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

לכך שזכאות העמית או שאיריו לתשלום גימלה מן הקרן רק **מתחילה** להתגבש במועד קרות האירוע המזכה והיא ממשיכה להתגבש ולהתחדש מידי חודש בחודשו עד למיצוי תקופת הזכאות. משמע - אין לומר כי נזקו של עובד שמעסיקו הפר את החובה לבטחו בקרן פנסיה או של שאיריו ומכאן גם עילת תביעתם (ככל שהיא כוללת את רכיב הנזק) "מתגבשים" עם קרות האירוע המזכה. נזק זה רק מתחיל להתגבש במועד שבו מתרחש האירוע המזכה והוא עשוי להמשיך ולהתגבש משך שנים ארוכות לאחר מכן.

26. אשר ל-"היבט המהותי", הנוגע לקביעת הגורם אשר נימצא ראוי לשאת בתוצאות הפגיעה הנובעת מחלוף הזמן יאמר - כי ההגדרה של "עילת התובענה" לעניין חוק ההתיישנות אמורה כאמור לשקף איזון ראוי בין הטעמים והאינטרסים השונים והנוגדים של בעלי הדין העומדים בבסיסו של חוק ההתיישנות:

27. כפי שנאמר לעיל, תובענות המופנות כלפי המעסיק, שעילתן הפסד גימלה בשל אי ביצוע הפרשות לקרן פנסיה, מתאפיינות בדרך כלל בריחוק ניכר, שיכול להשתרע על פני עשרות שנים בין מועד ההפרה לבין מועד **תחילת** ההתגבשות של הנזק. זאת, בנסיבות שבהן אין חלה על המעסיק חובה לשמור בידיו מסמכים וראיות הנוגעים לתקופות עבר רחוקות או להיערך אליהן מבחינה כלכלית (זאת בשונה כמובן מקרן הפנסיה). משכך, ככל שהייתה מתקבלת עמדתו של המערער בסוגיית ההתיישנות שלפיה, יש להגדיר את מועד קום העילה בהתאם למועד קרות האירוע המזכה, כמשמעו בתקנון קרן הפנסיה - הרי שהדבר עלול היה להוביל להגשת תביעות רבות לפיצוי עשרות שנים לאחר תום יחסי העבודה ועשרות שנים לאחר מועד ההפרה הנטענת האחרונה של החובה לביצוע התשלום לקרן הפנסיה. זאת שעה שמנגד, ניהול הליך לביצוע הפרשות בזמן אמת הינו פשוט יחסית ואינו דורש לרוב השקעת משאבים משמעותיים. במיוחד, שעה שמקור החובה הינו בהוראות הסכמים קיבוציים או צווי הרחבה אשר לעיתים אין מחלוקת לגבי עצם תחולתם, ובשים לב לכך שהוכחת תביעות מסוג זה, בזמן אמת, נסמכת על רישומים שיש חובה לנהלם על פי החוק ועל נטלי ראיה הבאים להקל על העובד בהסתמך על חובה זו. בין שמדובר בתלושי שכר ובין שמדובר ברישומים של קרן הפנסיה. על כך יש להוסיף את המגמה המסתמנת של העצמת הכלים המשפטיים שנועדו להביא להגברת

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

האכיפה של חובות המעסיק לבצע את ההפרשות לקרן הפנסיה באופן שוטף. בין באמצעות הכלי של תובענות ייצוגיות, בין באמצעות שכלול והגברת האפקטיביות של המנגנונים שמקורם בהסכמים קיבוציים ובין באמצעות השימוש בכלים שהעמיד לשם כך המחוקק (ר' החוק להגברת האכיפה של דיני העבודה, תשע"ב-2011). זאת מתוך הכרה בחשיבות הרבה של הביטוח הפנסיוני עבור העובד ובני משפחתו מחד ובאינטרס הציבורי שבהטלת עלות הפיצוי בשל קרות אירוע ביטוחי על הגורם הערוך לכך מבחינה כלכלית.

על רקע זאת, נראה כי קבלת עמדתו של המערער בעניין ההתיישנות, באופן העלול לחשוף נתבעים לתביעות לפיצוי בשל הפרה נטענת של חובת ההפרשה בסכומים משמעותיים וזאת, עשרות שנים לאחר תום יחסי העבודה – לא תשקף את האיזון הראוי בין מכלול הטעמים שבבסיס דיני ההתיישנות. משכך - דינה להידחות.

התיישנות שלא מדעת

28. מכאן שנתר לנו לדון בטענה הנוספת שבפי המערער שלפיה, נודע לו על הפרת החובה הנטענת של המשיבה לבטחו בקרן פנסיה רק במהלך הדיון בתביעה הנוזיקית ביום 19.12.12. בהקשר לכך יש להקדים ולציין כי אף לו היה ממש בטענה זו, מן הבחינה העובדתית - הרי שלא היה בכך להועיל למערער.

זאת, לאור סעיף 8 לחוק ההתיישנות הקובע כאמור את תחילת מרוץ ההתיישנות על בסיס מועד הידיעה אך ורק בנסיבות שבהן "נעלמו מן התובע העובדות המהוות את עילת התובענה" ורק אם הדבר נבע "מסיבות שלא היו תלויות בו ושאר בזהירות סבירה לא יכול היה למנוע אותן."

במקרה שלפנינו, המערער לא הכחיש את הטענה שהעלתה המשיבה בבית הדין האזורי שלפיה, הוא יכול היה ללמוד בנקל על אי ביצוע ההפרשה לקרן הפנסיה בזמן אמת מתוך תלושי השכר שהיא הנפיקה לו באופן מסודר, מידי חודש בחודשו. המערער אף לא הכחיש את הטענה כי התביעה הנוזיקית שהוגשה בשנת 2008 ואשר בה נתבע הפסד השתכרות וכן הפסד זכויות פנסיוניות נסמכה על הרישום בתלושי השכר.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 36058-12-13

על רקע זאת, המערער לא טען, ודאי שלא הוכיח כי התקיימו בעניינו מלוא התנאים הנדרשים לצורך החלת הסייג בדבר "התיישנות שלא מדעת" בהתאם לסעיף 8 לחוק.

29. לאור כל האמור, דין הערעור להידחות. לאור הנסיבות האישיות של המערער אין צו להוצאות.

הנשיא יגאל פליטמן:

אני מסכים לתוצאה, לאור הלכת טיברמן.

השופט אילן איטח

אני מסכים לחוות דעתה של חברתי השופטת רות.

נציגת הציבור יודפת הראל בוכריס

אני מסכימה לחוות דעתה של השופטת רות.

נציג הציבור ראובן רבינוביץ

אני מסכים לחוות דעתה של השופטת רות.

סוף דבר

הערעור נדחה ללא צו להוצאות.

ניתן היום, כ"ו סיוון תשע"ז (20 יוני 2017) בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

נטע רות,
שופטת

אילן איטח,
שופט

יגאל פליטמן,
נשיא, אב"ד

גברת יודפת הראל בוכריס,
נציגת ציבור (מעסיקים)

מר ראובן רבינוביץ,
נציג ציבור (עובדים)

